

Den siste greken av Aris Fioretos

Referat av samtal mellan Carl Tham och författaren om hans senaste bok i ABF-huset 28 oktober 2009.

Några kortare biografiska uppgifter om författaren och hur de möjligen hängde ihop med hans roman inledde samtalet. Fioretos berättade att han var född och uppvuxen i Sverige och att hans mor kom från Österrike och fadern från Grekland. Hans första språk var svenska men han talade även tyska, grekiska och även andra språk. Under lång tid bodde han i Berlin och åren 2003-2007 var han kulturråd på ambassaden i Berlin under Carl Thams tid som svensk ambassadör där.

-Jag har ofta fått frågan om jag känner mig som svensk, grek, tysk eller österrikare, berättade Aris Fioretos, och när jag var yngre grubblade jag mycket på detta, ända tills att jag insåg att jag inte behövde svara på frågan.

Icke förty handlar hans bok till stor del om detta att tillhöra flera kulturer, huvudtemat är migration i första, andra och tredje generationen där Fioretos själv tillhör andra generationen såsom son till utvandrade föräldrar. Iscensättningen i boken utgår från fördrivningen av greker från Mindre Asien i samband med det moderna Turkiets tillkomst och slaget vid Smyrna 1922-23. Samtidigt tvingades de i Grekland bosatta turkarna att flytta tillbaka till Mindre Asien och vad som sedan blev Turkiet under Atatürk. Det var ett mycket brutalt skeende och händelserna omtalas än idag i Grekland som det stora traumat. Greker har alltsedan dess knutit sin identitet till ett territorium; att knyta sin kulturella identitet till en speciell plats innebar en speciell problematik, menade Fioretos, med en deformerande mytbildning som följd. I hans bok finns en berättare, som inte är huvudpersonen, och den historia som berättas har flera skikt som är lagrade på varandra. Kompositionsmässigt sker detta genom anteckningar på olika kartotekskort som samtidigt kan blandas i icke-kronologisk ordning. Den fråga som ställs är vem historien egentligen tillhör.

-Min egen leda vid den s k "sanna historien" har gjort att jag fått lust att leka lite med genren, berättade Fioretos, jag kallar min bok en "fackbok" i stället för roman. Kartotekskorten gör det möjligt att flytta i tid och rum under sken av ett faktiskt återgivande av händelser. Han fortsatte med att prisa den lustfyllda kontrollförlust som det innebar när händelserna själva tog över romanen och han som författare blev delaktig i sin egen berättelse.

I handlingens centrum står greken Jannis som beskrivs som en 24-årig, plattfotad, troligen vänsterhänt man med Robert Mitchumgrop i hakan när han först anländer till Sverige som gästarbetare för att betala sina skulder efter att ha spelat bort sina pengar på poker. Här är han först verksam som gårdskarll hemma hos den läkare som sköter om landsmaninnan Efi höftskada och får bo i dennes källare som ett "levande undermedvetet". I Bromölla erbjuds så småningom arbete på en kakel-respektive-marmeladfabrik. Men Jannis kommer att lämna Efi för sin stora kärlek, Agneta, en kvinna som han får att känna sig behövd. Hans bäge kärlekar gör boken till en stor kärleksroman.

Jannis är en filosofiskt lagd person, utan stora kunskaper eller bildning, men sina funderingar samlar han i frågeform, så kallade "myggor": Kan man ta på tiden?, Får hela världen verkligen plats i huvudet?, Hur många änglar går det på ett kilo? är exempel på sådana myggor som återges på olika ställen i boken och som författaren läste upp. Inom Jannis pågår striden mellan dygd och lust, också gestaltad genom krocketspelet, som har ett stort, både konkret och symboliskt, utrymme i boken där spelets regler, olikfärgade klot och möjlighet att välja att krocka eller ej spelar en stor roll. Krocket var kanske en större sport på femtiotalet än idag och det finns en mycket stark femtiotalskänsla i boken, sade Carl Tham, som själv var med på den tiden, vilket inte författaren, en generation yngre, inte var.

Handlingen förs dock vidare till 1968, då den moderna feminismen bryter igenom och Jannis börjar längta hem – men då kan han inte återvända eftersom militären tagit makten i Grekland och skulle behålla den ända fram till 1974. Och nu kommer en andra invandringsvåg av greker

till Sverige, denna gång inte som arbetskraft utan som flyktingar undan militärjuntan. I exilkretsarna frodas spionage, smutskastning och nya myter och frågan ställs: vad är en hjälte? ”En hjälte måste vara beredd att förlora allt han äger. I själva verket gör denna beredskap honom till hjälte. Hädanefter skall avskedet bli hans disciplin...” är ett svar som ges i boken som även innehåller ”sju villkor för en hjälte”.

Kerstin Vinterhed